

11. З. Парчевський і Я. Карчевський. Висновки і рекомендації у сфері правового регулювання і програм залучення МСП до покращення енергоефективності з врахуванням технологій використання біомаси і відходів. – Варшава, 2011. – Режим доступу: http://ua-energy.org/upload/files/UKR_WIR.pdf
12. Актуальні проблеми міжнародного права навколишнього середовища. Кравченко С.М., Андрусевич А.О., Бонайн Дж.Е. - Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2002. – 336с.
13. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21 грудня 2012 року.
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (щодо оптимізації повноважень органів виконавчої влади у сфері екології та природних ресурсів, у тому числі на місцевому рівні: Закон України від 16 жовтня 2012 року.
15. План першочергових заходів щодо інтеграції України до ЄС на 2013 рік: Розпорядження Кабінету Міністрів від 13 лютого 2013 р. № 73.
16. Міністерство екології та природних ресурсів України: офіційний веб-сайт. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/content/article/12299>
17. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 26 червня 1991 року // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
18. Якубенко Л. "Аналіз досвіду Європейського співробітництва щодо формування і втілення інституцій та інструментів екологічної політики". Аналітична записка // Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/840/>
19. Закон щодо сланцевого газу можуть прийняти в Польщі цього року // Українська енергетика. – 14.01.2013 р. – Режим доступу: <http://ua-energy.org/post/28303>
20. Romanko S.M. Shale gas development in Ukraine: global context of problem and prospect of regulation // 10th Annual Colloquium of the IUCN Academy of environmental law «Global Environmental Law at a Crossroad» (July 1-5, 2012 - 500 West Baltimore street Baltimore MD, USA – 2012. - p.136-137.
21. Романко С.М. Економіко-правові проблеми використання сланцевого газу в Україні та світі // Доповіді І-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Екологічна безпека та збалансоване природокористування» у м. Івано-Франківську, 20-22 вересня 2012 р. Збірник матеріалів конференції – доповідей (статей) і тез. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2012. – С. 99-100.
22. Науковці знайшли взаємозв'язок між промисловим видобутком корисних копалин і землетрусами // Режим доступу: http://www.newsru.ua/world/13jul2013/extract_quake.html.
23. Анісімова Г.В. Атмосферо-повітряні відносини : конституційно-правові аспекти //Режим доступу: http://www.rusnauka.com/20_DNII_2012/Pravo/7_113985.doc.html

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ ПРАВОМІРНОЇ ТА ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ: СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Теремцова Н.В.

(кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії права та держави юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка)

***Анотація:** У статті розглядаються особливості юридичної відповідальності, що зазначено у контексті правомірної та протиправної поведінки. Автором зроблено соціальний аналіз.*

***Ключові слова:** відповідальність, протиправна поведінка, правомірна поведінка, обов'язок відповідати.*

***Аннотация:** В статье рассматриваются особенности юридической ответственности, что отмечено в контексте правомерного и протиправного поведения. Автором сделан социальный анализ.*

***Ключевые слова:** ответственность, протиправное поведение, правомерное поведение, обязанность нести ответственность.*

***Annotation:** Summary of scientific text Teremtsova NV Features of legal liability in the context legitimate and unlawful behavior the social aspect The features of legal liability, given to notion of legal responsibility in the development of modern state-legal reality that is the object of attention of scientists as lawyers and practices. The law and legal science, the term "responsibility" has long become a very definite, independent content, which is quite different from its philological value. The aim of the paper is to show the importance - to be a prerequisite for the life of society from a legal point of view and show its importance for the Ukrainian state arising from social norms. The basic task of the legal regulation of social relations. Society is a kind of integral social organism, characterized by a certain degree of organization, order, public relations. In a society characterized by a system of subordination of all the people determined the nature of the existing social power and regulate their behavior through a variety of general rules - social norms. specified the nature and essence of social responsibility in the society and the state, including legal (legal) liability of public relations. As a striking example by making the conclusion that the rules of branch legislation, regulating the legal responsibility does not always meet the constitutional and statutory constitutional and regulations. In these cases, a mechanism of judicial constitutional review exercised by means of constitutional and constitutional and statutory proceedings in order to conform the provisions of the branch laws constitutional and constitutional and statutory regulations. Said mechanism became real through the creation of the Constitutional Court of Ukraine.*

***Keywords:** liability, unlawful behavior, lawful behavior, the duty to respond.*

Термін «відповідальність» означає - необхідність, обов'язок подавати звіт будь-кому про свої дії, вчинки, бути відповідальним за них [12, с.218]. Згідно словнику В.І. Даля відповідальність це «обов'язок відповідати за щось, повинність поруки за щось, борг дати в чомусь» [4, с.377]. У Оксфордському тлумачному словнику англійської мови слово «відповідальність» розглядається як «бути відповідальним, зробити щось без чужої підказки або наказу», обов'язок відповідати за щось [18]. Поняття відповідальності в багатьох мовах за своїм змістом співпадає, тобто пов'язано з виконанням обов'язку, (*debt*), за необхідністю відповідати за свою поведінку, визнавати провину, тощо. Тому значення слова «відповідальність» в загальному контексті може бути покладене в основу поняття

відповідальності у будь-якій галузі наукового пізнання (етиці, праві, соціології, психології і ін.).

У юридичній науці поширена і інша думка. Так, професор Р.О. Халфіна вважала, що в праві і правовій науці термін «відповідальність» давно набув цілком певний, самостійний зміст, який відрізняється від його філологічного значення [16, с.23, 316, 317].

За античних часів, в ученні Геракліта зафіксована відповідальність людини за вибір свого варіанту поведінки. У Демокріта і Сократа, а також у софістів зароджується розуміння відповідальності як внутрішньої якості людини і як зовнішнього накладення волі суспільства на волю індивіда, як подяка за окремі заслуги.

Під відповідальністю Т. Гоббс розумів загальну відповідальність співгромадян, об'єднаних суспільним договором, за дії своєї держави. І. Кант ототожнював відповідальність людини з його боргом, Г. Гегель - з розумним усвідомленням особою необхідності певної лінії поведінки. Дж. Мілль використовував поняття відповідальності в сенсі покарання за досконалу поведінку. Таке розуміння юридичної відповідальності отримало відображення в роботах А. Бена, Ф. Бредлі, М. Шліка і багатьох інших вчених і мислителів.

На сьогодні діалектико-матеріалістичний підхід до людської історії, суспільним явищам і процесам дозволяє реалістично розкрити соціальну природу і суть відповідальності в суспільстві і державі, зокрема юридичній (правовій) відповідальності суб'єктів суспільних відносин.

Суспільство є свого роду цілісним соціальним організмом, що відрізняється певним ступенем організованості, впорядкованості, урегульованості суспільних відносин. Для суспільства характерна система підпорядкованості між людьми, що визначена характером існуючої соціальної влади і регулювання їх поведінки за допомогою різноманітних загальних правил - соціальних норм.

Влада є обов'язковим елементом всякої соціальної організації людей. Вона виконує функцію регулювання спільної діяльності людей, добиваючись реалізації соціальних норм, правил поведінки, тим самим забезпечуючи стабільність в системі суспільних відносин, що вже склалися.

Обов'язковою умовою життєдіяльності суспільства є дотримання суб'єктами суспільних відносин права і обов'язків, що випливають із соціальних норм. Таким чином, забезпечення функціонування всього суспільства через можливу і належну поведінку індивідів і інших суб'єктів суспільних відносин є об'єктивною передумовою виникнення феномена і поняття соціальної відповідальності.

Відповідальність як соціальна категорія відображає різноманітний зв'язок суспільства і його суб'єктів, а також індивіда і тієї спільності, членом якої він є, відносно норм (правил, стандартів) поведінки, що склалися. З одного боку, даний зв'язок розкриває вимоги, які пред'являє суспільство (або спільнота) до своїх членів, до їх соціально значимої поведінки. З іншого боку, це відношення самого члена суспільства (спільноти) до вимог, що пред'являються, тобто реакція суб'єкта на вимогу суспільства (спільноти). Але на цьому зв'язок суспільства і його членів не закінчується. Можлива зворотна реакція суспільства на поведінку суб'єктів у вигляді схвалення і заохочення соціально-позитивної поведінки або шляхом негативної дії на них у разі невиконання вимог, встановлених соціальними нормами.

Таким чином, слід погодитись з думкою вчених-юристів, що взаємовідношення між суб'єктами суспільних відносин і суспільством з погляду свідомого здійснення взаємних вимог, що пред'являються до них, через соціальні норми знаходять вираз у категорії соціальної відповідальності. Соціальна відповідальність виконує важливу функцію регулятора суспільних відносин, контролю поведінки людей.

Соціальна відповідальність дозволяє здійснювати контроль за поведінкою членів суспільства на зовнішньому і внутрішньому рівнях. На зовнішньому рівні такий контроль здійснюється соціумом, його публічним представником - державою, а також іншими

інституційними структурами громадянського суспільства, а на внутрішньому рівні - самою людиною. Відповідальність у всіх її різновидах виступає як цінність, що характеризує соціальну сутність особи. Значення соціальної відповідальності полягає в забезпеченні такої поведінки членів суспільства, яке відповідає інтересам, вираженим у вимогах соціальних норм.

Відособлення видів соціальної відповідальності залежить від сфери соціальної діяльності людини і виду відповідних соціальних норм. Традиційно в державно-організованому суспільстві виділяють моральну, політичну, суспільно-статутну і юридичну відповідальність.

У міру ускладнення суспільних зв'язків, диференціації суспільства на соціальні групи і класи, зокрема з протилежними, непримиренними інтересами, інтенсивно йде подальша диференціація соціальних норм на норми моралі, політичні норми, норми суспільних об'єднань, норми права.

Моральна відповідальність виражає усвідомлення особою і реальне виконання нею вимог моральних норм, а також настання морального засудження в разі ігнорування етичних вимог.

Етичні норми мають велике значення в професійній діяльності. У діяльності юристів дуже велику роль відіграють спеціальні норми етики (через це розрізняють судову, адвокатську, слідчу етику). Порушення етичних норм к професійній діяльності може стати підставою для настання юридичної відповідальності.

Зміст соціальної відповідальності пов'язаний із реалізацією громадського (перш за все етичного) обов'язку як глибоко усвідомленій необхідності запровадження в життя соціальних велінь. Здібність людини до виконання зобов'язань і його діяльність, направлена на виконання свого обов'язку, складають його відповідальність. Відповідальність відображає перш за все масштаб, об'єм, тобто межу обов'язку. У даному аспекті соціальна відповідальність - це індивідуальна форма і міра співвідношення належного і суцього у відносинах особи і суспільства.

Політичні норми регулюють відносини, що складаються між соціальними спільнотами (класами, соціальними групами, націями і так далі) і організаційними формами їх об'єднання з приводу здійснення політичною, зокрема публічною - державною і муніципальною - владою. Політична відповідальність означає усвідомлення необхідності виконання вимог, що впливають із політичних норм, а також засудження за їх невиконання або неналежного виконання через некомпетентність, переслідування корисливих, вузькоegoїстичних інтересів, тощо. Діяльність політичних партій, органів державної влади (законодавчою, виконавчою), місцевого самоврядування, їх посадових осіб припускає їх політичну відповідальність перед соціальним суспільством, інтереси яких вони виражають.

Норми суспільних об'єднань (профспілок, добровільних організацій, об'єднань та ін.) встановлюють в своїх статутах специфічні правила, що притаманні членам об'єднання. Суспільно-статутна відповідальність членів суспільних об'єднань виражається в усвідомленні необхідності виконання корпоративних статутних правил (вимог), в настанні тих негативних наслідків, які передбачені за їх невиконання або неналежного виконання.

У міру суспільного прогресу закономірною стала поява нового соціального регулятора - норм права. Відповідальність, яка нерозривно пов'язана з появою в суспільстві норм права, закріплених в законах, є особливим різновидом соціальної відповідальності, що отримав назву правової (юридичною) відповідальності [1, с.21]. Вона перш за все означає усвідомлення суб'єктом необхідності виконання вимог правових норм, а також настання негативних наслідків за їх невиконання.

Матеріалістичне вчення про свободу людської волі дає основу для достовірно наукового трактування можливості регулювання поведінки людей за допомогою соціальних норм, норм людського співіснування (моралі, права і ін.), а також оцінки дій

людини з боку суспільства, держави, колективу, інших осіб, його відповідальності за свої вчинки [14, с. 43-44].

Правові норми регулюють суспільні відносини шляхом дії на свідомість і волю осіб, їх поведінку. Вони адресуються конкретним суб'єктам суспільних відносин, які усвідомлюють свої дії і керують ними. Значення щодо вільної волі особи (в першу чергу свободи вибору поведінки) правильно кваліфікується як загальна, необхідна і природна передумова правового регулювання, визнання людини суб'єктом права і, отже, його юридичній відповідальності.

У юридичній науці є і думка, згідно якій дієздатність - це визнана законом здатність здійснювати тільки правомірні дії в цілях придбання, здійснення зміни або припинення права або обов'язків. В цьому випадку здатність відповідати за здійснення деліктів (правопорушень) виключається із змісту дієздатності і складає зміст самостійної категорії деліктоспроможності. Деліктоспроможність - це визнана державою здатність особи самостійно обирати варіант протиправної поведінки і відповідати за неправомірну реалізацію права або невиконання обов'язків [2, с.201-209].

Володіючи виборчою активністю, визначаючи характер своєї поведінки, індивід постійно повинен співвідносити його з соціальними вимогами. Не пригнічуючи особу, необхідність ставити її в таке положення, коли вона повинна вибирати, вирішувати самостійно. Необхідність виступає об'єктивною передумовою відповідальності, суб'єктивною ж передумовою служить свобода волі.

Свобода, що розглядається поза рамками необхідності, породжує свавілля, вседозволеність, волюнтаризм. Необхідність, узята поза свободою, породжує повну нездатність індивіда до самостійних рішень, дій, тобто фаталізм. При такому розумінні співвідношення свободи і необхідності неможливо правильно вирішити і проблему відповідальності.

Відповідальність є зворотна сторона свободи. Відповідальність припускає свободу. Свобода є можливість здійснення цілеспрямованої діяльності, здатність діяти із знанням справи заради вибраної мети. Свобода і відповідальність нероздільні як дві сторони соціально-історичної необхідності.

Соціалізація людини полягає у формуванні відповідальності як риси вдачі особи. Поява відповідальності говорить про здатність суб'єкта давати звіт за здійснення своїх прав і обов'язків і передбачати наслідки власної діяльності, тобто відповідальності як за минуле, скоєне, так і за майбутню поведінку.

У особи завжди є декілька варіантів можливої поведінки в певній ситуації. Сюди можуть входити і ті, які протирічать суспільній необхідності і свободі. Якщо людина усвідомлює, що своєю поведінкою вона порушує встановлене суспільством і державою писане або неписане правило, вона протиставляє особисту свободу суспільною, реалізує особисту необхідність, ігноруючи, заперечуючи соціальну необхідність. Людина в цьому випадку не вільна, оскільки вона не діяла відповідно до пізної нею (хоч би частково) суспільною необхідністю. І в той же час вона, реалізуючи особисті цілі, об'єктивно (має в своєму розпорядженні можливість) і суб'єктивно (діяла на власний вибір) вільний.

Умовами формування і функціонування сучасної правової держави слугують громадянському суспільству з соціально орієнтованою ринковою економікою і адекватна політична форма - демократія. Правова держава неможлива без економіки, формою правового виразу якої виступає договір рівноправних учасників, і без «розгорненої» демократії, без функціонування системи справжнього народовладдя, реальної демократії.

Однією з найважливіших характеристик демократії і правової держави є панування права і закону.

Право організує, направляє державну владу, яка формує закон. У нім визначається реальне (природне) право. За допомогою права і закону влада легалізувалася, самостверджується, стабілізується і функціонує, а за допомогою влади право і закон реалізуються, утілюються в життя. Взаємозв'язок, єдність і цілісне функціонування права

і влади утворюють правовий простір свободи, прояву активності осіб, соціальних суспільств, усіх суб'єктів суспільних відносин. Критерієм свободи в правовому просторі виступають права і свободи, обов'язки і відповідальність людини і громадянина. В результаті влада знаходить властивість права, а право стає чинником влади. Саме такими якостями характеризується демократична правова держава.

Владу (панування) права (rule of law) визначає право влади на законотворчість, яка стає пануванням закону при дотриманні обов'язкової умови: закон повинен відповідати праву. У історії людства кожен тип влади знаходив своє обґрунтування у відповідному типі права, а кожен тип права утілювався у властивому йому типі влади (рабовласницький, феодальний, буржуазний, тоталітарно-соціалістичний, постіндустріальний).

Розрізнити право і закон - це давня, висхідна ще до античності прогресивна демократична ідея, одна з найстійкіших традицій в світовій політико-правовій думці [10, с. 46]. Особливо яскраво це виявилось в природно-правовій доктрині, що має тривалу історію розвитку починаючи з античних часів і до теперішнього часу. Згідно цій доктрині незалежно від варіантів її інтерпретації розрізняються природне право як сукупність певних правових ідей, цінностей і ідеалів і позитивне право як система законів держави, між якими може бути як відповідність, так і суперечність. Одна з головних ідей доктрини природного права є ідея природних, природжених і невідчужуваних прав і свобод людини.

Право є закономірність соціального буття в юридичному аспекті, пов'язана із забезпеченням загальнолюдських цінностей, невід'ємних прав і свобод людини в єдності з його обов'язками і відповідальністю в контексті суспільно-історичного прогресу. У цьому полягає суть загальнотеоретичного осмислення права як природно-соціального явища. Право ж в позитивному сенсі є закон держави, система юридичних норм, що визначають реально існуючі межі свободи індивідів у державно організованому суспільстві. Це є юридичне буття, при якому, як справедливо відмітив В. Даль, влада, сила, воля, свобода дії або влада і воля знаходяться в умовних межах [4, с.377].

Закони держави (юридичні норми, позитивне право) є процес пізнання права, процес відходу або наближення до нього. У історичному аспекті закони держави є процесом пізнання права. З цих позицій під істинністю позитивних юридичних норм (законів) слід розуміти ступінь їх правового змісту, тобто відповідності праву.

Обов'язковим засобом державного забезпечення, охорони і захисту нормативно-позитивного права (конституції, законів) слугує правова (юридична) відповідальність в контексті правомірної і неправомірної поведінки суб'єктів суспільних відносин. В результаті встановлюються конституційність, законність і правопорядок, забезпечується стабільність розвитку суспільних відносин.

У контексті відмінності права і закону виникає можливість відомого коригування в розумінні категорії відповідальності, а саме в розрізненні понять правової відповідальності і юридичної відповідальності. .

Правова відповідальність - це відповідальність, що встановлюється відповідно до вимог ідеального (природного) права, його цінностей. Вона найтісніше пов'язана з принципами свободи, справедливості і рівності. Правова відповідальність лежить в основі юридичної відповідальності.

Розрізнення правової і юридичної відповідальності має практичне значення передусім і головним чином для законодавця.

Розмежування правових і юридичних норм пов'язане не з розумінням права в широкому і вузькому сенсі, як вважають Р.Л. Хачатуров і Д.О. Ліпінський [17, с.200], а з визнанням природного і позитивного права (права і закону), в співвідношенні яких первинним, визначальним є природне право. Так само правова відповідальність, будучи передусім категорією суспільної свідомості, передре юридичній відповідальності, що закріплюється в позитивному праві (законі). Правова відповідальність не замінює юридичну відповідальність, вона лише показує витоки, обумовленість виникнення

юридичної відповідальності, виражає громадську потребу і необхідність в специфічному регулюванні суспільних відносин, в його забезпеченні, охороні і захисті, не нівелює і не «вимиває» з неї юридичного змісту [17, с. 201].

Поняття правової відповідальності в науковій літературі використовується не лише як явище суспільної свідомості, як ідеальне уявлення про справедливу відповідальність за правопорушення, але і як відповідальність в правомірній поведінці, як активна, правомірна поведінка учасників суспільних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бернштейн Д.И. Правовая ответственность как вид социальной ответственности и пути ее обеспечения. –Ташкент, –1989.
2. Витрук Н.В. Основы теории правового положения личности в социалистическом обществе. –М., –1979.
3. Витрук Н.В. Общая теория правового положения личности. –М., –2008.
4. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка. –М., –1982. –Т.Ш.
5. Демидов А.В. Власть в единстве и многообразии ее измерений // Государство и право. –1995. № 11. –С. 3 – 11.
6. Керимов Д.А. Ответственность по советскому законодательству. –М., – 1971.
7. Колдаев В.М. Государственная власть. –М., –1993.
8. Марченко М.Н. Политология / Под ред. М.Н. Марченко. –М., 1999.
9. Мшвениерадзе В.В. Власть: очерки современной политической философии Запада / Под ред. В.В. Мшвениерадзе. –М., –1989.
10. Нерсесян В.С. Право и закон. Из истории правовых учений. –М., –1983.
11. Обычное право и его роль в формировании современной правовой культуры. // Выступления участников Научно-практической конференции на тему "Обычное право и его роль в формировании современной правовой культуры", состоявшейся в г. Майкопе (Республика Адыгея) 19 - 20 апреля 1999 г. (–Северо-Кавказский юридический вестник. –2000. № 1. – С. 146 - 154).
12. Ожегов С.И. Словарь русского языка. –М., –1981.
13. Самощенко И.С., Фарушкин М.Х. Ответственность по советскому законодательству. –М., –1971.
14. Самощенко И.С. Свобода воли и ее значение для правового регулирования общественных отношений // Советское государство и право. –1963. № 12. – С. 43, 44.
15. Халипов В.Ф. Кратология как система наук о власти. –М., –1999.
16. Халфина Р.О. Общее учение о правоотношении. –М., –1974.
17. Хачатуров Р.Л., Липинский Д.А. Общая теория юридической ответственности.
18. Oxford English Dictionary, second edition, edited by John Simpson and Edmund Weiner, Clarendon Press, 1989, twenty volumes, hardcover, ISBN 0-19-861186-2

ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОЇ СІМЕЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ

Чеховська І.В.

(головний науковий співробітник відділу вивчення міжнародного досвіду у сфері оподаткування Науково-дослідного центру з проблем оподаткування Національного університету ДПС України, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник)

Анотація. Доведено необхідність застосування концептуального підходу до формування системи принципів державної сімейної політики України. Проаналізовано принципи, закладені в Концепцію державної сімейної політики України, на підставі чого зроблено висновок про доцільність: а) розширення переліку принципів; б) розчленування окремих принципів, зуження і конкретизацію їх змісту. Сформульовано поняття „принципи державної сімейної політики”. Розроблено систему принципів державної сімейної політики, які є базисом формування державної сімейної політики в Україні незалежно від пріоритетів державної діяльності щодо визначення та здійснення вказаної політики.

Принципи державної сімейної політики поділено на загально-правові та особливі. Особливі принципи державної сімейної політики України за критерієм значущості і правового обов'язку поділено на три групи: 1) пріоритетні; 2) взаємні; 3) ціннісні. Наводиться докладна характеристика принципів державної сімейної політики.

Ключові слова: принципи, система принципів, концептуальний підхід, критерії.

Анотація. Доказана необходимость применения концептуального подхода к формированию системы принципов государственной семейной политики Украины. Осуществлен анализ принципов, заложенных в Концепцию государственной семейной политики Украины, на основе чего сделан вывод о целесообразности: а) расширения перечня принципов; б) разделения отдельных принципов, сужение и конкретизации их содержания. Сформулировано понятие «принципы государственной семейной политики». Разработана система принципов государственной семейной политики Украины, которые являются базисом формирования государственной семейной политики в Украине независимо от приоритетов государственной деятельности в отношении определения и осуществления указанной политики.

Принципы государственной семейной политики разделены на общеправовые и особенные. Особенности принципы государственной семейной политики Украины по критерию значимости и правовой обязанности разделены на три группы: 1) приоритетные; 2) взаимные; 3) ценностные. Приведена детальная характеристика принципов государственной семейной политики.

Ключевые слова: принципы, система принципов, концептуальный подход, критерии.

Annotation. It is proved the necessity of conceptual approach implementation to formation of system of principles for state family policy in Ukraine. It is analyzed the principles from Conception of state family policy and on the basis of which it is made the conclusion about the feasibility of: a) expanding the list of principles; b) separation of some principles with specification of their content. It is formulated the term “principles of state family policy”. It is created system of principles of state family policy in Ukraine that are seen as basics for formation of state family policy in Ukraine regardless of state priorities in defining and implementation of stated policy that is based on: supreme rule of law, law and justice, preventing opposition legitimacy and appropriateness, a harmonious blend of human rights and family responsibilities.

Principles of state family policy are divided into general legal and special ones. To general legal principles we can add principles of sovereignty and autonomy of family; effective work of state institutions that are responsible for formulation and realization of state family policy; differentiation of state family policy; continuity and long-term priority actions; preventative approach; differentiated and targeted approach; full validity and others. Special principles of state family policy in Ukraine are divided on three groups based on significance and legal obligation criteria: 1) priorities; 2) mutual; 3) valuable.